

4. Шибіко В. П., Михеєнко М. М., Нор. В. Т. Кримінальний процес України : підручник. К. : Либідь, 1999. 534 с.

5. Юрченко А. М. Поняття та форми взаємодії слідчого з оперативними підрозділами під час кримінального провадження. Право і суспільство, 2016. № 1. Частина 2. С. 186–191.

Дудніков Анатолій Леонідович,
доцент кафедри криміналістики
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого, кандидат
юридичних наук, доцент

КРИМІНАЛІСТИЧНІ ОЗНАКИ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У СФЕРІ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Прогнози фахівців, відповідно до яких в найближчому майбутньому загальний кількісний ріст кримінальних правопорушень у сфері економічної діяльності буде супроводжуватись підвищенням їх суспільної небезпеки за рахунок організаційних форм здійснення, зумовили спроби пошуку нових шляхів вдосконалення діяльності з протидії вказаним видам протиправних злочинних діянь.

У зв'язку з цим виникає нагальна потреба в продовженні розробки та удосконалення такої науково-практичної категорії як «криміналістична характеристика кримінальних правопорушень у сфері економічної діяльності». У якості найбільш значущого інформаційно-пошукового елементу структури криміналістичної характеристики слід навести спосіб вчинення злочинів, оскільки дії злочинця при приготуванні, вчиненні кримінального діяння і приховуванні його наслідків неминуче приведуть до виникнення типових слідів на типових для даного виду злочинів об'єктах. Між криміналістичними ознаками злочину та способами його вчинення існує тісний взаємозв'язок: знаючи способи вчинення злочину, можна виявити його ознаки, а за ознаками визначити і спосіб вчинення протиправного діяння [1, с. 265].

Наприклад, ознаками приховування або заниження прибутку, доходів при ухиленні від сплати податків будуть невідповідності даних про фінансові результати (прибутки) підприємств, що вказані у різних формах бухгалтерської звітності: в балансі, звіті про фінансові результати та їх використання; даних бухгалтерської звітності підприємств - підсумковим даними синтетичного бухгалтерського обліку (буває в разі, коли баланс і звіт про фінансові результати не підтверджені даними обліку); записів в обліку (кореспонденції балансових рахунків бухгалтерського обліку) і підтверджують їх первинними документами реальний зміст господарських операцій (недостовірний первинний документ); відсутність документальних підстав для записів у бухгалтерському обліку і звітності та ін.

Найбільш поширеними ознаками, що вказують на незаконну підприємницьку діяльність, є нелегальна реалізація або придбання майна (продукції), готових виробів; прийом або відпуск майна (продукції) без відповідного оформлення документів; продаж товарів із підсобних приміщень, без оформлення їх через касу; наявність фальсифікованих товарів; різноманітні підробки в облікових документах; приховування від обліку виробів; передчасне знищення документів, термін зберігання яких не закінчився; систематичне порушення правил заповнення документів, що дає можливість фальсифікувати показники діяльності підприємства [2, с. 161].

У криміналістичній техніці поняття «ознака» досліджується через призму ідентифікаційних процесів, особливо це стосується експертної ідентифікації різноманітних об'єктів по ознаках їх внутрішньої будови. У практиці розслідування, тактиці і методиці використовуються ознаки подій, явищ і процесів. До таких відносяться ознаки кримінальних правопорушень, способів їх вчинення та інші процеси, що виступають у якості об'єктів криміналістичного дослідження [3, с. 336–337].

Однак у криміналістиці не має єдиного підходу щодо вказаних понять, існують різноманітні характеристики поняття «криміналістичні ознаки кримінального правопорушення» («ознаки розкрадання»), що ускладнює процес їх ефективного використання при розробці методичних рекомендацій щодо розслідування різних видів (груп) економічних злочинів.

Сліди кримінальних правопорушень утворюють систему, адекватну системі дій суб'єкта злочину. Вони розглядаються як невід'ємний структурний елемент криміналістичної характеристики злочинів. Але сьогодні представляється правомірним вести мову про систему пошукових ознак різних видів і груп кримінальних правопорушень. Особливо вони значущі для виявлення злочинів у сфері економічної діяльності і в сукупності становлять систему інформації, наявність якої свідчить про вчинений злочин, спробу замаскувати відображення злочинного діяння і надання йому вигляду правомірного процесу. Їх наявність не виключає можливості і необхідності дослідження слідів протиправної діяльності. Їх знання якраз і покликане полегшити виявлення таких слідів.

Для підвищення ефективності боротьби з цими небезпечними видами злочинів, серед інших факторів, необхідно систематично та ретельно досліджувати їх криміналістичні ознаки. Основне призначення формування системи ознак кримінальних правопорушень у сфері економічної діяльності бачиться в можливості збагачення практичних співробітників знаннями специфіки функціонування тієї чи іншої галузі економіки, особливостей їх фінансового стану, порядку документального оформлення і супроводу. Аналіз пошукових ознак дозволяє вибудовувати версії про вчинений економічний злочин ще до

появи про це офіційної інформації, що особливо значимо для організації і здійснення оперативно-розшукової діяльності.

В систему пошукових ознак слід включити кримінально-правові, кримінально-процесуальні, криміналістичні та кримінологічні ознаки, що нададуть можливість із урахуванням знання кримінально-правової характеристики злочину і елементів його складу, особливостей побудови переліку обставин, що підлягають доказуванню по даному кримінальному правопорушенню, правильно визначити об'єкти – носії слідів, зафіксувати криміналістично значущу інформацію, забезпечивши тим самим своєчасне виявлення протиправних діянь і ефективний процес їх розслідування.

Хотілося би відмітити той факт, що на сьогодні існує нагальна потреба у включенні в криміналістичну характеристику кримінальних правопорушень, що вчиняються в економічній діяльності, додаткового елементу – системи пошукових ознак злочину. Це зумовлено, зокрема, тим, що криміналістика досліджує правову природу протиправних діянь, розглядаючи їх як закономірне відображення процесу і результату впливу суб'єкта на предмет злочинного посягання і оточуючу обстановку.

Список використаних джерел

1. Дудніков А. Л. Значення даних про способи при розслідуванні злочинів у сфері економічної діяльності, Криміналістика та судова експертиза: наука, навчання, практика: зб. наук. пр. у 2-х т. Харків : «Апостіль», 2014. Т. 1. С. 265–273.
2. Бессонов А. А. Обстановка преступления как элемент его криминалистической характеристики. Вестник Саратовской государственной юридической академии. 2014. № 6 (101). С. 158-163.
3. Белкин Р. С. Курс криминалистики. Москва : ЮНИТИ-ДАНА, Закон и право, 2002. 837 с.

Єрешко Андрій Іванович,
судовий експерт сектору товарознавчих
та гемологічних досліджень відділу
товарознавчих, гемологічних, економічних,
будівельних, земельних досліджень
та оціночної діяльності Одеського науково-
дослідного експертно-криміналістичного
центру МВС України

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ СУДОВИХ ТОВАРОЗНАВЧИХ ЕКСПЕРТИЗ КАБЕЛЬНОЇ ПРОДУКЦІЇ

Новітні інформаційні технології та постійне зростання вимог до вдосконалення якості життя не дозволяють сучасній людині обходитися без кабельної продукції, що надає можливість безперервно передавати інформацію або енергію. Регулярні крадіжки та випадки пошкодження кабельної продукції, що завдають суттєву шкоду